

24.11.2006

Dnro 2951/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

POLIISILAKIPERUSTEISEN SÄILÖÖNOTON EDELLYTYKSET

1

KANTELU

A arvosteli 13.9.2006 päivätyssä kirjeessään Vantaan kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelyä hänen ravintolasta poistamista ja poliisilakiperusteista kiinniottoaan koskevassa asiassa. Hän kyseenalaisti vapaudenmenetyksensä perusteen ja katsoi hänet kiinniottaneiden poliisimiesten toimineen puolueellisesti päästäessään A:n kanssa tapelleen henkilön – joka oli poliisimies – jatkamaan illanviettoa.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Vantaan kihlakunnan poliisipartio oli saanut 18.12.2005 n. klo 03.20 aikaan tehtävän mennä Vantaa-hotelliin, jonka ravintolassa oli ollut tappelu. Ravintolan järjestyksenvalvojat olivat kahlinneet käsirautoilla toisen tappeluun osallistuneista henkilöistä, joka oli poliisimies. Järjestyksenvalvojat olivat kertoneet paikalle tulleelle poliisipartiolle, että tappelun aloittanut henkilö oli edelleen ravintolassa, ja he toivat kyseisen henkilön poliisipartion luokse.

Poliisipartiossa partionjohtajana toiminut vanhempi konstaapeli B oli tiedustellut kyseiseltä henkilöltä hänen henkilötietojaan, jotka tämä oli kieltäytynyt antamasta. Kyseinen henkilö – myöhemmin A:ksi osoittautunut – ei ollut muutoinkaan ollut halukas selvittämään tapahtunutta millään tavoin poliisin kanssa. B oli tuolloin tehnyt päätöksen, että kyseinen mieshenkilö kuljetettaisiin poliisilaitokselle selvittämään asiaa. Mieshenkilö oli suostunut antamaan henkilötietonsa vasta, kun hänelle oli ilmoitettu, että henkilötiedot olisi annettava poliisin virkatehtävässään niitä tiedustellessa tai muutoin asiassa saattaisi olla seuraamuksena rangaistusvaatimus (sakko). Miehen nimeksi oli tällöin osoittautunut A.

B:n mukaan A oli käyttäytynyt poliisia kohtaan rauhallisesti, mutta oli ollut "täysin välinpitämätön hoitamaan asiaa poliisin kanssa". B oli saanut A:sta sellaisen

käsityksen, että välinpitämättömällä käytöksellään ja Vantaa-hotellissa jo tappelun aloittaneena hän saattaisi jatkaa häiriökäyttäytymistä, jos hän pääsisi vapaaksi. Tämän vuoksi B oli päättänyt ottaa A:n kiinni poliisilain 20 §:n 3 momentin nojalla.

Asiaa koskevan kiinniottoraportin mukaan A:n säilöönoton perusteeksi on kirjattu "Hotelli Vantaalla aiheutti häiriötä. Järjestyksenvälvojat ottivat kiinni". A:n vapaudenmenetys oli kirjattu alkaneeksi 18.12.2005 klo 03.20 ja päättyneeksi 18.12.2005 klo 12.25.

Hotellin järjestyksenvälvojen toimesta käsirautoihin kahlittuna ollut vapaa-aikaansa viettänyt poliisimies oli ollut B:lle entuudestaan tuttu. B:n suorittamassa puhuttelussa oli ilmennyt, että kyseinen poliisimies oli kertomansa mukaan mennyt ravintolassa tapahtuneen tappelun väliin ja tämän johdosta joutunut itse osalliseksi tapahtumaan. B ei ollut katsonut aiheelliseksi ottaa häntä säilöön, koska mies oli ollut B:lle entuudestaan tuttu ja B oli pystynyt "olemaan varma, ettei hän enää keskustelumme jälkeen jatka häiriökäytöstä". Keskustelun jälkeen B oli määrännyt hänet poistumaan paikalta.

3.2

Oikeusohjeet

Poliisilain 20 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Pykälän 2 momentin mukaan henkilö voidaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Pykälän 3 momentin mukaan henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa.

Tämänkin poliisilain säännöksen taustalla on perustuslain 7 §. Sen mukaan jokaisella on oikeus muun muassa henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Perusoikeuksiin puuttumista tarkoittavien säännösten, kuten poliisilain 20 §:n, tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Lainsäätäjän tarkoittama perusoikeuksien suoja kuitenkin vesittyy, jos näitä säännöksiä käytännössä tulkitaan laajentavasti. Kiinniotto ja säilössä pitäminen puuttuvat tämän tärkeän perusoikeuden ydinalueelle. Näin ollen esimerkiksi henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisen edellytyksiä on tulkittava ahtaasti.

Poliisilain 2 §:n 1 momentissa säädetään, että poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Pykälän 2 momentin mukaan poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

3.3

Kannanotto

Saadun selvityksen mukaan A:n säilöönoton perusteena on ollut hänen välinpitämättömäksi luonnehdittu käyttäytymisensä ja haluttomuutensa selvittää asiaa poliisin kanssa. Lisäksi A:ta oli epäilty ravintolassa tapahtuneen tappelun aloittajaksi. Muutoin A oli käyttäytynyt rauhallisesti poliisin läsnä ollessa.

Poliisilain 20 §:n 1 momentin soveltaminen on mahdollista silloin, jos henkilön uhkauksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi tiettyntyyppiseen rikokseen, esim. pahoinpitelyyn. Tässä tapauksessa ei ole tullut esiin, että A olisi poliisin tultua paikalle esittänyt mitään uhkauksia tai muutoinkaan käyttäytynyt tavalla, joka olisi tällaisen johtopäätöksen oikeuttanut; päinvastoin, B on kuvannut A:n käyttäytyneen koko ajan rauhallisesti, joskin yhteistyöhaluttomasti.

Näkemykseni mukaan tässä tilanteessa ei voida oikeudellisesti kestäväällä tavalla perustaa sitä arviota, että (sittemmin) ilmeisen rauhallisesti käyttäytynyt A olisi todennäköisesti syyllistynyt poliisilain 20 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin, jollei häntä olisi saman lain 3 momentin nojalla viety säilöön. Tämän lainkohdan soveltamiseksi tulee olla olemassa joitakin konkreettisia tosiseikkoja, joihin todennäköisyysarvio rikokseen syyllistymisen uhasta voidaan juuri kyseisen henkilön kohdalla perustaa. Sinänsä tällainen käytös varmasti oli ajateltavissa mahdolliseksi A:n kohdalla ja yleiset kokemussäännöt on tietysti otettava harkinnassa huomioon. Poliisilaki kuitenkin lähtee yksittäistapauksellisesta arvioinnista eikä sen asettamaa näyttökynnystä voi pitää matalana; laissa ei ole käytetty esimerkiksi ilmaisua ”syytä epäillä” vaan nimenomaan ”todennäköisesti”.

Näin ollen, Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston lausunnossa esitettyyn näkemykseen yhtyen, katson, että A:n säilöönottoa koskevat perustelut ovat olleet kritiikille alttiita. Lääninhallitus on lisäksi lausunnossaan todennut, että ottaen huomioon tapahtumapaikkana olleen ravintolan sulkemisajan (klo 04.00) ja A:n kiinniottoajankohdan (klo 03.20), ei ollut perusteltua olettaa A:n palaavan ravintolaan takaisin aiheuttamaan häiriötä. Pidän lääninhallituksen esittämää näkemystä oikeana. Käsitykseni mukaan A:n säilöönotto poliisilain 20 §:n 3 momentin nojalla olisi tässä tapauksessa edellyttänyt selvästi konkreettisempaa ja yksilöidympää nimenomaan A:n käyttäytymiseen perustuvaa syytä. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella A:n säilöönottoa koskevasta päätöksestä on ollut vastuussa vanhempi konstaapeli B.

Lopuksi vielä totean – niin ikään lääninhallituksen lausuntoon yhtyen –, että poliisilain 20 §:n 3 momenttia sovellettaessa tulee aina ensi sijassa harkita muita, säilöönottoa lievempiä keinoja tilanteen hoitamiseksi. Säilöönottoa lievempien keinojen harkitseminen ensisijaisina keinoina olisi ollut myös poliisitoimintaa ohjaavien yleisten periaatteiden mukaista (vähimmän haitan periaate; poliisilaki 2 §). Lievempien toimintavaihtoehtojen tehokkuutta on luonnollisesti vaikea jälkikäteen arvioida. Niitä B ei tässä tapauksessa kuitenkaan ainakaan selvityksen perusteella ilmeisesti harkinnut, vaan valitsi

toimintatavaksi säilöönoton. En kuitenkaan katso minulla laillisuusvalvojana olevan aihetta alkaa laajemmin pohtimaan kysymystä lievempien keinojen tosiasiallisesta käyttökelpoisuudesta.

Mitä tulee tapahtumapaikalla olleen toiseen osalliseen, vapaa-ajallaan olleeseen poliisimieheen kohdistettuihin toimenpiteisiin, katson asiassa menetellyn poliisilain 20 §:n mukaisesti käytettäessä paikalta poistamista ensisijaisena käsittelykeinona. Ottaen huomioon poliisilain edellyttämän yksittäistapauksellisen arviointiedellytyksen, en näe perusteita epäillä, että paikalla ollut poliisipartio olisi menetellyt asiassa jollakin tavoin puolueellisesti; kyseinen henkilö oli suostunut selvittämään asiaa paikalle tulleen poliisipartion kanssa sekä noudattanut poliisin hänelle antamaa käskyä poistua paikalta. Toisaalta ymmärrän tilanteen kiusallisuuden virkatehtävässä olleen poliisin kannalta sekä A:n perustellun epäilyn poliisin toiminnan puolueettomuudesta, silloin kun tapahtuman toisena osapuolena on poliisimies. Asiakirjoista käy myös ilmi, että tapahtuma on kyseisen poliisimiehen osalta tutkittu esitutkintalain 14 §:n 2 momentin edellyttämin tavoin ns. poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintamenettelyssä. Asian esitutkinta on päätetty tutkinnanjohtajana toimineen kihlakunnansyyttäjän toimesta. Katson, ettei asia tältä osin anna aihetta toimenpiteisiin tai uusiin arvioihin koskien suoritettun esitutkinnan lainmukaisuutta.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen vanhempi konstaapeli B:n menettelystä hänen tietoonsa ja kiinnitän vastaisen varalle hänen vakavaa huomiotaan huolelliseen yksittäistapaukselliseen harkintaan päätettäessä henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisesta. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni tiedoksi myös Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle sekä Vantaan kihlakunnan poliisipäällikölle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.